

A vlastní tvorba básnická měla pro Němcovou týž blahotvorný význam: vytrhovala ji z béd a trudů skutečnosti a přenášela ji ve stav snového opojení. Byla jí jakýmsi opiem ušlechtilého způsobu. Tak vypisuje alespoň Helceletovi genesi „Babičky“. Po smrti syna jejího Hynka, „když na mne všechny těžkosti, choroba, zármutek, bída, klam v lidech, jež jsem za přítelky držela — vše to když na mne doráželo a mysl moji tížilo,“ našla ve svých papírech lístek, na němž byl poznamenán od tří let plán k tomuto dílu. „Nemohu to ani povědět, jak mne tenkrát vzpomínka ta, unášejíc mne z trudu života do utěšených dob mládí, umírnila, potěšila. S chutí pustila jsem se do práce“... Umění takové nebude ovšem nikdy umění monumentální a velkého stylu, nýbrž umění hřejivé, intimní, půl realistické, půl fabulované.

V knihovně Kytici

v souboru dokonalých tisků, které vydává prof. Milan Svoboda na Vinohradech, vyšly nedávno dva svazky, jež s radostí zde zaznamenávám a doporučuji milovníkům uměleckých knih: Kleistova tragédie „Penthesilea“ v překladu Otakara Fischera a Boženy Němcové „Babička“. Obě knihy jsou dokonalé ukázky bezpečného, cudného a oduševnělého vkusu, zvláště „Babička“, a měly by se dostat do rukou co nejčetnějších; kdo zamiluje si tyto krásné, jemné, zdrženlivě dekorované knihy, jest již immunisován i proti nehorázným a pochybným experimentům, v nichž potácí se ještě část našeho bibliofilství, i proti t. zv. nádherné knize, jak jí rozumí ještě většina našich oficiálních nakladatelů a která není nic než procovská nešlechtěná hrubost. Jubilejní vydání „Babiččino“ vrací se textově k původnímu vydání z r. 1855, což jest možno jen schváliti, jest tištěno na tenkém anglickém papíře „Oxfordě“ a ozdobeno heliogravurovou podobiznou Němcové na japonu; Kleistova tragédie jest šťastně tištěna dvojbarevně na ručním papíře a má proti tichému a pokorně starosvětskému rázu „Babiččino“ ráz spíše monumentální. Překlad Kleistův od p. Fischera jest dobrý, ale vzhledem k tomu, že jest nerýmovaný, nemusil si bráti ani těch licencí, jež si vzal.

Herbert Eulenberg: Neue Bilder

Eulenbergovy „Neue Bilder“, ne méně než jedenatřicet portrétů básníků, politiků, malířů, hudebních skladatelů různých národů i dob, jsou pokračováním „Schattenbilder“ téhož autora, vydaných taktéž u Cassirera v Berlíně před dvěma roky. A jako první náleží i této druhé knize podtitul „slabikáře pro lidi kultury potřebné v Německu“; všude skoro a při každé příležitosti ujímá Eulenberg své drahé P. T. německé obecnstvo za ucho nebo jiný orgán tělesný a aplikuje mu názorně pedagogickou lekci, ukazuje na tuposti, urážky, surovosti, jimž byl vydán v plen tak často tvůrčí duch v Německu; a sarkasmem, ironií, satirou zpracovává jak doveđe své drahé krajany v lepší a vděčnější materiál pro příští německé tvůrce. Snaha hodná všeho uznání a u nás i brzkého následování; jest-li kde, tož v Čechách měl by nám někdo dáti samostatnou obdobu takovýchto volných kapitol z dějin uměleckých, psaných tak jiskrně, bezpečně a hravě a přitom tak obsažně a s tak

hlubokým poznáním osobnosti i doby jako obrázky Eulenbergovy. Jsou mezi nimi hotové mistrovské miniatury a medailony, malá slovesná arcidíla, v nichž básník a plastik situace a scény zasnoubil se s odborným historikem a badatelem, aby společně stvořili něco, co je velké i v malém formátě.

Pan J. Bor

bude prý, jak píše některé listy, jmenován dramaturgem Národního divadla. Nemám a neměl jsem nikdy nic s osobou p. Borovou a proto mohu tím klidněji prohlásiti, že volba tato musí z věcných důvodů naraziti na odpor soudné literární veřejnosti. Pan Bor jest muž posud příliš mladý a jeho literární dílo přirozeně posud příliš nepatrné a stopa jeho na láně české tvorby i myšlenky příliš mělká, aby mohl býti povolován k úřadu tak významnému, zodpovědnému a čestnému, jako jest úřad dramaturgův; a pochybuji, že hodnota vykonané posud práce p. Borovy stoupne, budou-li se psáti o ní dobře míněné články. Již předprázdninovými beztaktovními k něktejšimu dramaturgovi p. Fischerovi nezískala dnešní správa u nikoho, ani u těch, kdož jako já neschvalovali literární politiku p. Fischerovu; a pochybuji, že jmenování p. Borovo jest způsobilé upevniti v nás důvěru ke správě tolikrát otřesenou a zklamanou.

Alexandr Mercereau: La littérature et les idées nouvelles

Kniha velmi nadaného mladého novelisty a kritika francouzského poslouží velmi dobře každému, kdo se chce orientovati v dnešních směrech francouzské tvorby básnické i filosofické. Francouzská literární myšlenka není nikterak mrtvá a neustrnula také na Verlainovi nebo Mallarméovi; naopak, právě v nejnovější době obrozuje se, kvasí a raší ve všech směrech. V poesii stojí dnes v popředí zájmu zjev takové síly a krásy jako Francis Jammes, Paul Fort, Jules Romains, u nás skoro neznámí ne začátečníci, ale kladní, zralí dokonalí mistři, cele rozhořelí láskou k bohu, životu a lidstvu; jak dobrali se svých děl, jak souvisí se současnou filosofií francouzskou, jak odrážejí ve svém díle celý současný svět, to všecko nalezneš v knize Mercereauově a k tomu podrobný rozbor různých otázek kritických, filologických, poetických i stylistických, kterými se znepokojuje současná literární Francie nikterak ne náhodně a zbytečně.

Rousseau zavražděn Terezií Levasseurovou?

V Grande Revue z 10. srpna uveřejňuje doktor Julián Raspail stať „Tajemství smrti J. J. Rousseaua“. Ve všech životopisech Rousseauových vypravuje se, že Rousseau zemřel náhle 2. července 1778 mrtvicí v Ermenonville, kam jej odvezli 20. května jeho lékaři Le Bègue de Presle a markýz de Girardin. „Terezie slyšela náhle, jak vyráží bolestné stony: přiběhla a nalezla jej ležícího na dlaždicích; přišel k sobě, pak upadl zase tvář na zem; Terezie, na chvíli zvrácená jeho tihou a pokrytá krví, jež prýštila mu z čela, zdvihla jej, stiskla mu ruce a tak skončil, neprones ani slova,“ tak vypravuje jeho smrt ve svém životopise Arthur Chuquet. Smrt Rousseauova byla tak náhlá, že vznikla pověst o sebevraždě jeho zastřením; jiná

pověst mluvila o otravě Terezii. Dr Raspail jest majetníkem ověřené sádrové masky, kterou sochař Houdon snal s tváře nebožtíkovy, a z masky této dochází k přesvědčení, že Rousseau byl zavražděn svou manželkou Levasseurovou. Sádrová odlika Houdonova nese totiž stopu tří ran, které nemohly prý býti následkem pádu, nýbrž svědčí prý i tvarem svým i položením, že byly způsobeny tímž nástrojem dopadnutším rychle třikrát za sebou na obličej Rousseauův. Proti tomuto tvrzení Raspailovu staví se však výsledek šetření, které bylo vykonáno na lebce Rousseauova těla pohřbeného v Pantheonu. 18. prosince 1897 byla totiž otevřena rakev Rousseauova před Berthelotem, Castellantem a jinými vědci a zvláště lebka byla předmětem bedlivého zkoumání; mělo se zjistiti, není-li provrtána kulkou. Protokol tohoto šetření konstatuje však, že lebka Rousseauova byla „úplně zachovalá a neporušená, bez každé sebemenší známky zlomeniny nebo provrtání“. Proti tomuto protokolu dovozuje dr Raspail opravdu bystře a důmyslně, opíraje se o spoustu zjištěných faktů, že kostra vyšetřovaná 18. prosince 1897 zvláštní komisí v Pantheonu není kostrou Rousseauovou, nýbrž kostrou podvrženou. Podvržení takové, musí připustiti každý, jest alespoň velmi pravděpodobné, uváží-li se, že mrtvola Rousseauova byla převezena z Ermenonvillu do Paříže teprve po šestnácti letech a že i v Pantheonu bylo jí smýkáno s místa na místo podle toho, byla-li u vlády reakce nebo revoluce. Doktor Raspail upozorňuje i, že byli obviňováni kněží (když Pantheon za restaurace byl obrácen zase v chrám sv. Genovefy), že zneuctili hrob Rousseauův a Voltairův a že záležitost ta byla několikrát interpelována v poslanecké sněmovně. „Všichni vroucí ctitelé,“ míní dr Raspail, „musí domáhati se nového srovnávacího šetření kostry chované v kryptách Pantheonu a posmrtné masky Houdonovy. Komise složená z učenců a antropologů bude moci takto definitivně a nepodvrtně zjistiti opravdové příčiny smrti Rousseauovy a osud jeho shránek tělesné.“

Viktor Dyk o Jaroslavu Vrchlickém r. 1903 a r. 1912

Do posledního sešitu Lumíra napsal V. Dyk stať o Jaroslavu Vrchlickém, vynášející do hvězd velikost, krásu, životnost díla Vrchlického a stigmatisující nevděk, jehož se prý dostalo za všechny záranky básnické Vrchlickému od české literární veřejnosti, a mrskající mladou kritiku, která nejen prý Vrchlického nepochopila, nýbrž nakazila prý neuctou a neláskou k němu mladší generace a terorisovala prý každého, kdo se Vrchlického zastal. „Kritika učinila jedno,“ píše náš augur, „zmožnila Vrchlického nadlouho u mládeže a čtenářstva vůbec. Nastalo období, kde pouhopouhý projev respektu k básníku stal se něčím podezřelým. Mladá generace ostýchala se ho milovati. Je pravda, tomu či onomu zněla ještě svůdná hudba veršů básnickových; ale jak se hanbil za něco, co připomínalo mu jeho nezkušenost a nekritičnost! Jak rychle hleděl osvojit si pohrdavý a znehodnocující tón, mluvilo-li se o Vrchlickém! A měl-li tolik neopatrnosti, že, vzrušen tou či onou surovostí, pronešl své mínění veřejně — jaká to katastrofa pro jeho „modernost“! Nebylo možno, aby bylo něco v obháječi Vrchlického. Takový člověk byl *podezřelý* ve zlém smyslu doby velké revoluce. A vůle gilotinovat nechyběla, jenom gilotina chyběla.“ Co zde píše pan Dyk, není sice pravda — Vrchlický měl *vždycky* i mezi mládeží řadu ctitelů velmi vášnivých, ať jmenují jen Jaroslava Hilberta

F. V. Krejčího, Jiřího Karáska, jeho důslední kritikové byli vždycky v žalostné minoritě, oni to byli, kdož bývali za svůj soud hrubě uráženi od Osvěty, Lumíra a Šípů až do Volných směrů, Zvonu a Máje, za znakem modernosti bylo vždycky i tu hájiti „práv genia“ proti „šosácké, malodušné, moralistické, hnidopišské a kantorské“ kritice — co zde píše Viktor Dyk, staví tedy pravdu na hlavu, ale budiž: pohledněme jen, jak soudil V. Dyk sám za života Vrchlického o jeho básnickém významu a díle.

V únoru 1903 byly hlučně slaveny padesáté narozeniny Vrchlického; jistě příležitost napsati synthetický soud o básníkovi a vytknouti své zásadné stanovisko k jeho dílu. A Viktor Dyk učinil to také v Přehledě. Přehled ze dne 14. února 1903 přinesl úvodní článek „K jubileu Vrchlického“ od Viktora Dyka. A jeho obsah? Nejprve posměch a ironisování způsobu oslavy Vrchlického. Ke slovu dostal se prý literární američan, „velkoindustrielní“, kteří počítají „tisíce vztuchů, miliony lidských ozvuků“. Knihy Vrchlického se kupí, ale „obětuje se někdo“, táže se Dyk, „aby na základě této lektury napsal drobný, objektivný článek?“ A když byl odmítl novinářské frázisty, dostává se ke kritice sám. „Cos horečného jest v činnosti Vrchlického,“ míní Dyk. „Od díla k dílu, od překladu k překladu, bez ustání, vytvále! Jako by au tora ovládala jediná myšlenka, dokázati totiž, že dovede všechno. Vy chcete bizar ní, těžké formy? Ovládnou je. Vy chcete virtuositu? Mám ji. Vy chcete stále nové? Bu du se měniti. Jste unaveni lyrikou? Oh, zde epika, mnoho epiky! Ze nejsem dramatickým? Budu psáti dramata! Chcete veselohry? Nic snazšího. Jsem rétorikem? Hle, zde náladová čísla! Jsem komplikovaným a rafinovaným? Zde prostota národní písně. Jsem internacionální? Hle, patriotická Musa. Jsem epigonem kultury francouzské? Což nepojal jsem mlhy Anglie? Dovedu vše, předvedu vše, přeložím Goetha, Lingga i Salusa, Huga, Baudelaira i Rostanda, díla věčná i obchodní brak, Božskou komedii a Tři mušketýry. *Všechno... co se vám líbí.*“

„Tato ohebnost, tato dovednost je svůdná a lákavá. A právě láz ohebnost a dovednost dovede ubíjeti —. *Virtuosita nastoupí na místo umění: díla už nerostou bezprostředně a těžce z života — nýbrž z božských vrtůch dovedného virtuosa, toužícího skviti se svou technikou — —*“

Každý, kdo zná kritiku let devadesátých, vidí, že V. Dyk r. 1903 v jubilejním článku soudí o významu Vrchlického stejně jako moderní kritika, které dnes spílá; že nečiní ve svém článku nic, než že parafrázuje soudy moje, Masarykovy, Macharovy. Vrchlický nabyl r. 1903 V. Dykovi nic víc než „*talent*“, jemuž česká literatura děkuje za tak mnohé a jehož z tak mnohého musí obžalovati“ (Přehled 1903, strana 182, II. sloupec) — sankcionoval tedy r. 1903 při příležitosti padesátých narozenin Vrchlického Viktor Dyk všecku skeptickou moderní kritiku o Vrchlickém, neboť dále než V. Dyk tato kritika ve své skepsi a ve svém odmítání nešla. Ano, pochybuji, že šla i tak daleko jako V. Dyk: nevím alespoň, že by byla kdy prohlásila za zdroj básnické tvorby Vrchlického vrtochy dovedného a marnivého virtuosa, „*toužícího skviti se svou technikou*“...

A dnes nalezne tento člověk cynickou naivnost, že napíše v Lumíru (str. 526): „A těší mne dnes, kdy básník je mrtev, že jsem, ať jakkoli neobratně(!), *dal vjraz své úctě k jeho dílu za básnickova života*. Není nás mnoho, kteří si to smějí říci.“... Nestarám se dávno již o Viktora Dyka. Dávno již nečtu jeho feuilletonů, deníků,